

Het Ingrepenbesluit toegelicht en de rol van het onderzoek

Ir. Th. G. C. M. van Niekerk, programmaleider Welzijn en Gezondheid

In de bedrijfsmatige pluimveehouderij worden diverse ingrepen toegepast om te voorkomen dat de dieren elkaar later beschadigen. Enige tijd geleden heeft de overheid wetgeving aangenomen, waarmee deze ingrepen binnen afzienbare tijd verboden worden. De discussie over de haalbaarheid van deze wetgeving is in volle gang. Er blijken veel vragen te leven bij pluimveehouders. Hoe hard is deze wet, hoe moeten we ermee omgaan en welke bijdrage levert het onderzoek om deze problematiek op te lossen? Dit artikel gaat in op deze vragen.

Gezondheids- en Welzijnswet voor Dieren

In 1992 is de Nederlandse wetgeving met betrekking tot de omgang met dieren flink gewijzigd. Voor die tijd gaf de wet aan welke handelingen met dieren verboden waren. Alles wat niet in de wet stond, was dus automatisch toegestaan. In november 1992 is de Gezondheids- en Welzijnswet voor Dieren (GWWD) aangenomen. Deze wet hanteert het 'nee-tenzij'-principe. Dit betekent, dat *in principe alles verboden is*, tenzij in de wet staat aangegeven, dat het wel mag.

In de GWWD staat dus om te beginnen welke dieren voor productie gehouden mogen worden. Vervolgens wordt voor elk van deze diersoorten aangegeven hoe ze gehouden moeten worden. De GWWD is opgezet als een zogenaamde raamwet, waarin met behulp van Algemene Maatregelen van Bestuur (AMvB's) de nadere invulling gerealiseerd kan worden. Voor alle duidelijkheid: de regels in deze AMvB's zijn wettelijke bepalingen.

Op dit moment wordt nog steeds gewerkt aan de nadere invulling van de GWWD. Zo is binnenkort regelgeving te verwachten voor de houderij van vleeskuikenouderdieren, vleeskuikens, kalkoenen, eenden, struisvogels en konijnen. Voor leghennen zijn reeds in 1988 Europese regels opgesteld, die voor alle lidstaten bindend zijn en dus in Nederland onverkort van kracht zijn. Wel wordt op Europees niveau gediscussieerd over aanpassing van deze regels.

Ingrepenbesluit

In artikel 40 van de GWWD wordt bepaald, dat het verboden is bij een dier lichamelijke ingrepen te verrichten, waarbij een deel of delen van het lichaam wordt of worden verwijderd of beschadigd. In ditzelfde artikel worden enkele uitzonderingen op de regel gemaakt. Allereerst zijn ingrepen betreffende het onvruchtbaar maken of ingrepen die een diergeneeskundige noodzaak hebben wel toegestaan. Daarnaast geeft dit artikel aan, dat het verbod ook niet geldt voor een aantal ingrepen, die in een daarvoor te maken AMvB met name genoemd zijn. In 1996 is een dergelijke AMvB opgesteld en aangenomen. Het betreft hier het besluit 'houdende aanwijzingen van en regelen omtrent toegestane ingrepen bij dieren', beter bekend als het Ingrepenbesluit.

In het Ingrepenbesluit wordt bepaald welke ingrepen toegestaan zijn. Ook wordt aangegeven welke ingrepen binnen afzienbare tijd verboden gaan worden. Het besluit betreft niet alleen pluimvee, maar ook vissen, paarden, honden katten etc., kortom alle diersoorten. Het besluit is op 1 september 1996 van kracht geworden. Voor bepaalde ingrepen betekende dit, dat ze vanaf die datum verboden waren. Voor andere ingrepen zijn overgangstermijnen ingesteld, die vanaf genoemde datum ingingen. Overigens stelt artikel 41 van de GWWD, dat niet alleen het *verrichten* van een verboden ingreep strafbaar is, maar ook *hef verkopen of kopen* van dieren die een verboden ingreep hebben ondergaan.

Ingrepen bij Pluimvee

Bij de bedrijfsmatige pluimveehouderij worden diverse ingrepen toegepast, die tot doel hebben beschadigingen van de dieren te voorkomen. In de tabel staan alle ingrepen genoemd, die bij pluimvee worden toegepast. Per ingreep wordt aangegeven hoe dit via het ingrepenbesluit geregeld is. Om de pluimveehouders de kans te geven de bedrijfsvoering aan te passen, is in veel gevallen een overgangstermijn van vijf jaar ingesteld (dus ingangsjaar: 2001). Voor die ingrepen, waarbij de huisvesting van invloed kan zijn, is hierbij nog een extra overgangstermijn van 10 jaar gegeven (dus ingangsjaar: 2011).

Een uitzondering hierop vormt het verkorten van de snavel bij eenden, omdat dit nu in de meeste huisvestingssystemen al zonder problemen achterwege gelaten kan worden. De ingreep is daarom nu al verboden, met uitzondering van huisvesting met volledig rooster. Omdat dit het enige systeem is, waarbij zich problemen voordoen met onbehandelde eenden, mag de ingreep nog tot 2006 worden verricht.

In het Ingrepenbesluit wordt niet aangegeven wie de ingrepen uit mag voeren. Dit wordt geregeld via een andere wet, namelijk de Wet op de Uitoefening van de Diergeneeskunde 1990 (WUD).

Naar aanleiding van het Ingrepenbesluit is deze enigszins aangepast, waardoor voor elke ingreep nauwkeurig bepaald is of deze door een dierenarts uitgevoerd moet worden of ook door anderen mag worden toegepast.

Reactie pluimveesector

Het verbieden van ingrepen aan pluimvee houdt in, dat gezocht moet worden naar andere methoden om beschadigingen van dieren te voorkomen. Voor veel van de genoemde ingrepen is nog geen acceptabel alternatief gevonden. De overheid stelt zich op het standpunt dat het in eerste instantie de taak van het bedrijfsleven is om onderzoek te initiëren of uit te voeren naar alternatieven voor de ingrepen. Het bedrijfsleven heeft hieruit conclusies getrokken en is diverse initiatieven gaan ont-

plooien. Allereerst zijn diverse verzoeken tot onderzoek gedaan aan het Praktijkonderzoek Pluimveehouderij (PP). Hier wordt verderop in dit artikel nader ingegaan. Vervolgens is het bedrijfsleven begonnen met een inventarisatie van de omvang van toepassingen van ingrepen, mogelijkheden tot het verminderen hiervan, oplossingsrichtingen voor en te verwachten gevolgen van het achterwege laten van ingrepen. Vanuit deze inventarisatie zal het bedrijfsleven een actieplan moeten ontwikkelen, dat het mogelijk maakt vóór het verstrijken van de overgangstermijnen zonder problemen aan de wet te kunnen voldoen.

Met name voor de problematiek rondom snavelkappen en het verwijderen van tenen en sporen kan de tijd tot het jaar 2001 wel eens te kort zijn om tot goede oplossingen te komen voor het houden van onbehandelde dieren. Het is de vraag of het Ingrepenbesluit in die situatie een welzijnsverbetering inhoudt. Hoewel de overheid zich hierbij op het standpunt stelt, dat het Ingrepenbesluit niet bedoeld is om een verslechtering van het welzijn van dieren teweeg te brengen, is zij niet bereid dit besluit zondermeer te wijzigen. Indien door het bedrijfsleven geen acties worden ondernomen, zal het Ingrepenbesluit onverkort van kracht blijven. Bij het bedrijfsleven ligt de zware taak om met harde bewijzen te komen, die duidelijk maken dat alles in het werk is gesteld om te voldoen aan het Ingrepenbesluit. Het is daarbij niet voldoende aan te tonen dat het zondermeer weglaten van ingrepen tot problemen leidt. Er zal nadrukkelijk gezocht moeten worden naar oplossingen, die het mogelijk maken ingrepen achterwege te laten. Indien aannemelijk gemaakt kan worden dat dit voor bepaalde punten niet gelukt is, zal tevens beargumenteerd moeten worden wat dan wel haalbaar is.

Om te bewijzen dat het bedrijfsleven bereid is serieus met de problematiek om te gaan, is vrijwillig een eerste stap gezet in de vleeskuikenouderdierensector. Vanaf het voorjaar 1998 zullen in deze sector de kammen van de hanen niet meer gedubd

worden en zal van elke poot van de hanen slechts één teen geknipt worden.

Onderzoek door PP

Het Praktijkonderzoek Pluimveehouderij (PP) onderzoekt de problematiek rondom het achterwege laten van ingrepen bij pluimvee. Omdat niet bij alle diersoorten ingrepen worden toegepast, richt het onderzoek zich alleen op leghennen, vleeskuikenouderdieren en vleeskalkoenen. Enerzijds wordt gekeken wat de gevolgen zijn van het achterwege laten van ingrepen. Anderzijds wordt gezocht naar mogelijkheden om onbehandelde dieren op een verantwoorde manier te houden. Deze mogelijkheden kunnen liggen op het gebied van huisvesting, management, voeding en keuze van het type dier.

Leghennen

Bij leghennen wordt onderzocht in hoeverre het mogelijk is om dieren met onbehandelde snavels te houden, zonder dat daarbij een onacceptabel niveau van pikkerij/kannibalisme optreedt.

In de stal met traditionele batterijen loopt op dit moment de derde proef met ongekapte bruine hennen. De resultaten tot nu toe geven aan, dat de schade aan de hennen beperkt blijft zolang een zeer laag lichtniveau (5 lux) gehanteerd wordt. In vervolgprouven zal ook gekeken worden naar ongekapte witte hennen in batterijen.

In de stal met alternatieve huisvesting worden ongekapte witte hennen in zowel traditionele als alternatieve kooien (met zitstokken en legnest) gehouden. In deze eerste ronde is de uitval bij de ongekapte hennen hoger dan bij de gekapte hennen. Omdat bekend is dat de mate van pikkerij afhangt van het aantal dieren in een groep en de ruimte per dier, zullen in vervolgprouven ongekapte hennen in verschillende groepsgroottes en verschillende bezettingsdichtheden onderzocht worden.

Bij de eerste proef met ongekapte hennen in scharrelhuisvesting is de uitval zeer hoog, ondanks de aanwezigheid

van een dennenboom, die bedoeld was om overmatige pikkerij tegen te gaan.

In deze proef worden ook mildere methoden van snavelbehandelingen onderzocht. De juiste methode is hierbij echter nog niet gevonden.

Deze proef zal vervolgd worden, waarbij een ander (minder pikkend) merk leghen gebruikt zal worden, andere managementmethoden om pikkerij te voorkomen en andere mildere methoden van snavelbehandelen.

Vleeskuikenouderdieren

In juni 1998 start een proef met wel en niet gesnavelkapte hanen en hennen. Ook zal onderzocht worden welke ingrepen bij hanen weggelaten kunnen worden zonder dat teveel beschadigingen aan de hennen zullen optreden. Hiertoe zijn bij de hanen de volgende behandelingen ingesteld:

- a zowel sporen als één teen per poot verwijderd;
- b alleen de sporen verwijderd;
- c alleen één teen per poot verwijderd;
- d niets verwijderd.

Een deel van deze hanen is gesnavelkapt en een ander deel niet. Geen van de hanen in deze proef is gedubd. Bij deze proef zal niet alleen gekeken worden naar productieresultaten, uitval en beschadigingen, maar zullen ook gedragswaarnemingen verricht worden naar agressief gedrag van de hanen en vluchtgedrag van de hennen.

Vleeskalkoenen

Om pikkerij bij vleeskalkoenen tegen te gaan wordt de punt van de bovensnavel op de eerste levensdag met de stroombrugmethode behandeld. Na 5 tot 7 dagen valt het snavelpuntje af.

In een eerste proef is onderzocht in hoeverre het mogelijk was onbehandelde vleeskalkoenen te houden. Er werd daarbij een laag lichtniveau (5 lux) gehanteerd. De uitval bij de onbehandelde dieren was 2 % hoger dan bij de behandelde dieren. Daarnaast bleek het aantal beschadigde dieren hoger te liggen ten gevolge van het achterwege laten van de ingreep.

In een tweede proef wordt gekeken in hoeverre met een hoger lichtniveau (10 lux) gewerkt kan worden.

Geen van de kalkoenen heeft een snavelbehandeling ondergaan. Om overmatige pikkerij te voorkomen zijn diverse speelobjecten in de stal gebracht (touw, ketting, strobaal).

Op 4 weken leeftijd bleek de uitval ten gevolge van pikkerij reeds hoger dan in de voorgaande proef.

De reactie van de dieren op de speelobjecten was nog niet groot. Naar verwachting zal dit toenemen bij het ouder worden van de dieren.

Samenvatting

Ter invulling van de Gezondheids- en Welzijnswet voor dieren is in 1996 het Ingrepenbesluit aangenomen. Voor pluimveehouders betekent dit, dat op termijn enige ingrepen verboden gaan worden, die nu toegepast worden om beschadiging van de dieren te voorkomen. Vooral voor het achterwege laten van het snavelkappen alsmede voor het niet meer verwijderen van tenen en sporen dienen alternatieven gevonden te worden om te voorkomen, dat dieren elkaar beschadigen. Het is de taak van het bedrijfsleven om op tijd met oplossingen te komen. Het Praktijkonderzoek Pluimveehouderij "Het Spelderholt" tracht middels onderzoek bij de diverse pluimveesoorten oplossingen te vinden.

Het snavelkappen van leghennen zal vanaf 2011 verboden zijn.

Tabel: besluit ingrepen bij pluimvee

INGREEP	DIERSOORT	BESLUIT
Leewieken	vogels	tot 1-9-2001 toegestaan, indien de vogels in een grote groep loslopend op de grond of in een niet-gesloten ruimte worden gehouden
Deel van binnenste of achterste tenen verwijderen	mannelijke kippen of kalkoenen, bestemd voor de fokkerij	tot 1-9-2001 toegestaan
Sporen verwijderen	mannelijke kippen bestemd voor de fokkerij	tot 1-9-2001 toegestaan
Kammen verwijderen	mannelijke kippen	tot 1-9-2001 toegestaan voor alle huisvestingssystemen; indien het huisvestingssysteem vanaf 1-9-2001 niet wordt her- of verbouwd: tot 1-9-2011 toegestaan
Neuslellen verwijderen	kalkoenen	
Boven- en ondersnavel verkorten	kippen en kalkoenen	
Boven- en ondersnavel verkorten	eenden	verboden sinds 1-9-1996 tot 1-9-2006 toegestaan bij huisvesting met volledig rooster, mits dit vóór 1-9-1996 reeds in gebruik was en na die datum niet her- of verbouwd is
Neuskapje	fazanten	tot 1-9-2001 toegestaan voor alle huisvestingssystemen; indien het huisvestingssysteem vanaf 1-9-2001 niet wordt her- of verbouwd: tot 1-9-2011 toegestaan
INGREPEN TER IDENTIFICATIE VAN DIEREN		
Merkteken aan één vleugel	kippen	toegestaan, mits het totaal aan ingrepen ter identificatie niet meer dan twee bedraagt
Teenvliezen inknippen	Kippen en eenden	
Stukje oorschelp verwijderen	Knaagdieren	
Teen verwijderen	Pasgeboren knaagdier	